

УДК 655.535.54:655.55(092)

Студ. К. Т. Тарасевіч
Навук. кір. дац. У. І. Куліковіч
(кафедра редакционно-издательских технологий, БГТУ)

АНАТАЦЫЯ ЯК СРОДАК РЭКЛАМАВАННЯ ВЫДАННЯЎ БЕЛАРУСКАЙ КЛАСІКІ

Уводзіны. Анатацыя з'яўляецца неад'емнай часткай апарата выдання. Яе задачай традыцыйна лічыцца сціслая характарыстыка кнігі з пункту гледжання яе мэтавага прызначэння, чытацкага адрасу, выдавецка-паліграфічнай формы і іншых асаблівасцяў [1, с. 1]. Аднак у цяперашні час узрастае значнасць анатацыі як рэкламнага складніку апарата. Ва ўмовах вострай канкурэнцыі паміж буйнымі холдынгамі і малымі выдавецкімі арганізацыямі, пры адсутнасці належнага фінансавання прамых форм кніжнай рэкламы, перад выдаўцамі стаіць складаная задача: такім чынам скамбінаваць інфармацыйны і рэкламны складнікі анатацыі, каб аб'ектыўна ахарактарызаваць выданне і адначасова схіліць спажывца да набыцця і прачытання кнігі. Асабліва гэта важна для падтрымкі на айчынным кніжным рынку папулярнасці беларускамоўных выданняў (у тым ліку, кніг нашай класікі), на якія ў 2015 г. быў зафіксаваны рост чытацкага попыту [2].

Анатацыя кнігі як унутраная форма рэкламавання выданняў беларускай класікі яшчэ не была аб'ектам даследавання айчыннай кнігавыдавецкай і журналісцкай навуцы. Між тым, асэнсаванне спецыфікі развіцця жанру анатацыі ў сучасных умовах дапаможа раскрыць патэнцыял анатацыі, падкрэсліць яе рэкламны характар і выпрацаваць рэкамендацыі адносна выкарыстання апрыёрных рэкламных складнікаў выдання ў маркетынгавай дзейнасці беларускіх выдавецтваў. Гэтым вызначаецца **актуальнасць** даследавання, **мэта** якога – прааналізаваць анатацыі да сучасных выданняў твораў беларускай класікі і выявіць ступень спалучэння ў іх інфармацыйнага і рэкламнага складнікаў.

Матэрыялам даследавання паслужылі выданні рамана У. Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім», якія пабачылі свет у 1995–2007 гг.

Метадалагічная аснова. Аналіз анатацый праводзіўся па наступных крытэрыях, рэгламентаваных ГОСТ 7.9–95 «Реферат и аннотация. Общие требования» і ГОСТ 7.86–2003 «Издания. Общие требования к издательской аннотации»: 1) месца размяшчэння анатацыі (адваротны бок тытульнага ліста, апошняя старонка выдання,

адваротны бок вкладки або супервкладки); 2) наяўнасць звестках пра чытацкі адрас выдання, літаратурны жанр, перыяд, да якога адносіцца творчасць аўтара, асноўную тэму і праблему твора, месца і час апісаных у кнізе падзей [3, с. 7]; 3) адсутнасць у анатацыі звестак, указаных у бібліяграфічным апісанні [1, с. 2]; 4) аб'ём анатацыі, змешчанай на адваротным баку тытульнага ліста або на апошняй старонцы выдання, да 600 знакаў або 10–12 радкоў [3, с. 7].

Асноўная частка. Упершыню раман У. Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім» пабачыў свет у 1965 г. Пасля распаду Савецкага Саюза твор у якасці манавыдання перавыдаваўся 4 разы: у 1998, 2001 (выданне амаль дубліравала папярэдняе, толькі крыху адрознівалася вкладка), 2007 і 2008 гг. (перавыданне папярэдняй кнігі). У 1995 і 2002 гг. раман выйшаў у двух тамах.

Змест і размяшчэнне анатацый выданняў 1995–2002 гг. аднолькавыя: макет анатаванай карткі знаходзіцца на апошняй старонцы і ўтрымлівае наступную характарыстыку: «Кастусь Каліноўскі і трагічнае паўстанне 1863 года прыцягнулі ўвагу Караткевіча-празаіка. Пры ўсёй спрэчнасці аўтарскіх трактовак і палажэнняў такой шырыні ахопу вызначанай гістарычнай эпохі яшчэ не было ў беларускай прозе». Ідэнтычныя характарыстыкі і ў другіх тамах двухтомных выданняў: «Другая кніга “Сякера пры дрэве” – працяг рамана У. Караткевіча “Каласы пад сярпом тваім”». Першая анатацыя адпавядае стандартам па аб'ёме, размяшчэнні і дапаўненні даных бібліяграфічнага апісання (далей – БА). У той жа час, падобная фармулёўка не раскрывае дакладна час дзеяння (падзеі рамана адбываюцца ў 1863 г., раней ці пазней), галоўных герояў (у цэнтры аповеда знаходзіцца Алесь Загорскі, а не Кастусь Каліноўскі), няма ніякай інфармацыі пра тэму твора і перыяд, калі ён быў напісаны, чытацкі адрас. Выдавец спрабуе прыцягнуць увагу патэнцыйнага пакупніка ўнікальнасцю рамана з пункту гледжання шырыні ахопу гістарычнай эпохі (якой «яшчэ не было ў беларускай прозе»), аднак у той жа час робіцца акцэнт на спрэчнасці аўтарскіх трактовак і палажэнняў, што, з аднаго боку, адпавядае патрабаванням ГОСТу адносна аб'ектыўнай характарыстыкі выдання, а з другога боку, можа адхіснуць чытача. Недасканалай з пункту гледжання маркетынгу з'яўляецца, таксама, анатацыя да другога тома, бо яна дубліруе даныя бібліяграфічнага апісання і не дае ніякай дадатковай інфармацыі пра змешчаны ў выданні тэкст. Між тым, згодна з патрабаваннямі, яна павінна каратка характарызаваць выданне ў цэлым і чарговы том асобна [1, с. 5].

У перавыданнях рамана 2007–2008 гг. анатацыя была перапрацавана і змяшчала наступную характарыстыку: «“Каласы пад сярпом тваім” – адзін з найлепшых гістарычных раманаў беларускай літаратуры. Уладзімір Караткевіч па-майстэрску ўзнаўляе панараму жыцця краю напярэдадні паўстання 1863 года. Чытач трапляе ў магнацкі палац і сялянскую хату, у гімназічны клас і на велікасвецкі балі і разам з галоўным героем рамана Алесем Загорскім адкрывае для сябе прыгажосць, веліч і трагедыю сваёй радзімы – Беларусі». Аб’ём анатацыі вытрыманы ў патрэбных межах, тэкст утрымлівае інфармацыю пра літаратурны жанр, час апісаных у кнізе падзей, тэму і галоўных герояў твора. Для прываблівання патэнцыйнага пакупніка ў анатацыі падкрэсліваецца талент аўтара («па-майстэрску ўзнаўляе панараму жыцця краю»), выкарыстаны некаторыя са сродкаў вобразнасці: параўнанне «адзін з найлепшых раманаў», антытэзы «магнацкі палац і сялянскую хату», «гімназічны клас і велікасвецкі балі»; эпітэты «прыгажосць, веліч і трагедыя», якія сінтаксічна аформлены як аднародныя дапаўненні дзеля ўзмацнення ўздзеяння на чытача. У той жа час, у анатацыі фігуруюць назва твора і імя аўтара – даныя, прысутныя ў БА, што не дапускаецца ГОСТам. З апісання незразумелым застаецца месца дзеяння (чытач можа толькі здагадацца, панараму жыцця якога краю ўзнаўляе аўтар твора), адсутнічае інфармацыя пра чытацкі адрас выдання, праблематыку рамана і перыяд, калі ён быў напісаны. Усё гэта робіць характарыстыку незавершанай і можа выклікаць адмоўную рэакцыю пакупніка на кнігу.

Варта адзначыць, што ў выданнях 1995 і 2002 гг., акрамя апошняй старонкі кнігі, анатацыі змешчаны на адваротным баку пераплётнай крышкі. Яны адрозніваюцца ад характарыстык у межах макета анатаванай карткі, больш сціплых і сухіх па сваёй афарбоўцы, і ўтрымліваюць кароткія, але эмацыянальныя выказванні літаратуразнаўцаў адносна творчасці аўтара змешчанага ў выданні твора. Апісанні адрозніваюцца вобразнасцю («Уся творчасць У. Караткевіча – гэта своеасаблівая песня пра Беларусь, песня сапраўды народнага, эпічнага размаху, глыбокага драматызму і высокага паэтычнага ўзлёту»), указваюць і на чытацкі адрас («Творы Уладзіміра Караткевіча з захапленнем чытаюць розныя людзі, рознага веку і густаў, але, мне думаецца, большасць ягоных кніг знойдзе свой самы ўдзячны водгук у маладых сэрцах»). Выкарыстанне падобных тэкстаў сведчыць пра тое, што выдаўцы імкнуцца распрацаваць новыя эфектыўныя метады ўздзеяння на пакупніка (бо знаёмства спажываецца з кнігай пачынаецца

менавіта з вокладкі), а самі анатацыі, акрамя сваёй першапачатковай інфарматыўнай, пачалі выконваць выразна рэкламную функцыю.

Заклучэнне. Анатацыі ў прааналізаваных выданнях рамана У. Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім» згодна з месцазнаходжаннем і ступенню выкарыстання ў іх элементаў рэкламавання можна падзяліць на дзве групы:

1. **Анатацыі ў складзе макета анатаванай карткі на апошній старонцы выдання.** Яны маюць выключна даведачную функцыю, іх мэта – паведаміць пра змест выдання. Аднак, разгледжаныя характарыстыкі не ў поўнай ступені адпавядаюць патрабаванням да анатацыі як інфармацыйнага жанру. Ні ў адным з апісанняў не указваюцца звесткі пра чытацкі адрас (магчыма, выдаўцы лічаць немэтазгодным дубліраваць у анатацыі даныя, пазначаныя на адваротным баку тытульнага ліста); адсутнічае інфармацыя пра аўтара і перыяд напісання твора (відаць, выдаўцы лічаць, што імя У. Караткевіча дастаткова вядомае, каб не звяртаць на яго ўвагу чытача). З гэтых анатацый не заўсёды зразумелая праблематыка твора, дакладныя месца і час падзей, толькі ў адной (2007 г.) указваецца галоўны герой, у апісаннях жа іншых кніг увага чытача акцэнтуюцца на рэальнай гістарычнай асобе, якая ў творы адносіцца да шэрагу другарадных. У двухтомных выданнях анатацыі да другіх тамоў дубліруюць інфармацыю ў БА, і не даюць ніякіх звестак пра змест кнігі. Мова разгледжаных анатацый сухая і безэмацыйная. Для прываблівання пакупніка выкарыстоўваюцца толькі некаторыя клішэ з мэтай падкрэсліць унікальнасць выдання і талент аўтара («такога яшчэ не было», «адзін з найлепшых», «па-майстэрску ўзнаўляе»). Толькі ў адной анатацыі (2007 г.) былі знойдзены простыя сродкі вобразнасці: шэраг аднародных эпітэтаў («прыгажосць, веліч і трагедыя»), антытэзы («магнацкі палац і сялянская хата» і інш.). Між тым, даследчыкі адзначаюць: сухая і чэрствая анатацыя, напісаная казёнай мовай, тая, што яшчэ можа ў нейкай ступені задаволіць спецыяліста на вузкаспецыяльную кнігу, ніяк не падыходзіць да літаратурна-мастацкіх твораў [4].

2. **Анатацыі, вынесеныя на адваротны бок пераплётнай крышкі.** Характарыстыкі дадзенага тыпу выконваюць выключна рэкламную функцыю. У апісаннях цалкам адсутнічаюць канкрэтныя звесткі пра выданне і аўтара, абавязковыя для анатацыі як інфармацыйнага жанру. У той жа час яны прывабліваюць чытача вобразнай і эмацыянальнай ацэнкай творчасці У. Караткевіча, пэўна акрэсліваюць чытацкую аўдыторыю («большасць ягоных кніг знойдзе свой самы ўдзячны водгук у маладых сэрцах») і па сваёй сутнасці

з'яўляюцца элементам знешняга інтэртэксту – выказваннямі літаратуразнаўцаў пра аўтара і кнігу. Станоўчае меркаванне вядомых майстроў слова, вынесенае на вкладку, несумненна, прываблівае патэнцыйнага пакупніка і павышае давер да выдання, бо аўтарытэт крытыкаў у вачах чытачоў-неспцыялістаў з'яўляецца бяспрэчным.

Такім чынам, з'яўленне выданняў з анатацыямі другой групы сведчыць пра адыход ад звыклага ўспрымання анатацыі як выключна даведачнага складніку апарата выдання. Аднак рэкламны патэнцыял дадзенага элемента яшчэ не выкарыстоўваецца актыўна беларускімі выдавецтвамі, што актуалізуе далейшыя пошукі шляхоў камбінавання інфармацыйнай і рэкламнай функцыі анатацыі для састаўлення паведамленняў, якія адначасова будуць адпавядаць ГОСТу і ўтрымліваць элементы, характэрныя для якасных рэкламных тэкстаў.

ЛІТАРАТУРА

1 Издания. Общие требования к издательской аннотации: ГОСТ 7.86–2003. – Введ. 5.12.03. – М.: ИПК Издательство стандартов, 2004. – 7 с.

2 Белорусские книги появятся в книжных магазинах Санкт-Петербурга // Союзное Вече [Электронный ресурс]. – 09.02.2016. – Код доступа: <http://www.souzveche.ru/news/29777/>. – Дата доступа: 17.04.2016.

3 Реферат и аннотация: ГОСТ 7.9–95 (ИСО 214–76). – Введ. 26.04.95. – Минск: Межгос. совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1995. – 8 с.

4 Передний, Д. М. Реклама: место в оформлении книги / Д. М. Передний // Электронный научный журнал «Исследовано в России» [Электронный ресурс]. – Код доступа: <http://zhurnal.apecelarn.ru/articles/2005/081.pdf>. – Дата доступа: 15.04.2016.

УДК 070

Студ. Е. Г. Трушко

Науч. рук. доц. Ю. Ф. Шпаковский

(кафедра редакционно-издательских технологий, БГТУ)

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЖАНРОВ ПЕЧАТНЫХ И ИНТЕРНЕТ-СМИ

Под журналистскими жанрами обычно подразумевают устойчивые типы публикаций, объединенных схожими содержательно-формальными признаками. Теория журналистики традиционно выделя-